

diu
RAPPORT

Praktiken, professionerna och kunskapen

DIUs rapportserie. Nr 8, 2018

www.diu.se

Stiftelsen DIU, Förridargränd 16, 165 52 Hässelby. www.diu.se

Praktiken, professionerna och kunskapen

Av Peter Becker

Hur blir en lärare en riktigt bra lärare? Hur kan kollegiala processer se ut som utvecklar arbetet i klassrummet och skolan i ett samspel mellan lärare och kollegor, liksom mellan lärare och skolledning? Vilka former och rutiner kan byggas upp som gör detta till ett regelbundet inslag i skolan? Hur kan stödjande strukturer för bättre resultat och professionernas utveckling utformas lokalt, regionalt och nationellt?

Betydelsen av skolans professioner, dess lärare och ledare, för resultat och för skolans utveckling har tydliggjorts under senaste decenniet. Skolkommissionens betänkande våren 2017 vilar på både beprövad erfarenhet, med representation av skolprofessionerna, liksom på vetenskap och annan sakkunskap. I OECDs studier och rapport om svensk skola och i internationella studier kring framgångsrika skolor har också professionernas centrala roll pekats ut, bland annat i tongivande arbeten av Michael Fullan, Helen Timperley och Antony Brik, liksom i McKinseys rapporter (2007 och 2010), för att nämna några.

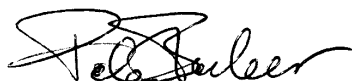
Hur ser då skolprofessionernas konkreta praktik ut, hur kan framgångsrika kollegiala processer utformas? Ofta har det konstaterats att vi talar mycket om kollegialt lärande, men alltför sällan konkretiseras hur det kan göras. Och bortom detta, hur kan den beprövade erfarenheten växa, bli etablerad kunskap och förenas med vetenskap?

Med konferensen ”Nu öppnar vi klassrumsdörrarna” den 26 april i Stockholm vill stiftelsen DIU i samarbete med SuccessfulSchools/BravoLesson sätta fokus på den konkreta praktiken kring kollegialt samarbete. Tillsammans med lärare och skolledare, fackförbund, forskare och utredare. Alla behövs i detta samtal.

De följande reportagen och artiklarna är utvalda för att ge ett antal praktiska exempel på hur man kan arbeta i skolan, i klassrummet och kollegiet med utveckling. Därtill ger vi exempel på praktikerdriven forskning och samspel mellan daglig praktik och professionell reflektion, samspelen mellan beprövad erfarenhet och vetenskap. Det handlar om den professionsbaserade kunskapsbildningen. Lärarna blir en verklig profession först när man äger sin egen kunskapsbildning.

Vi tar fortsatt upp frågorna på Skolforum & Framtidens lärande 29-30 oktober i höst – men avgörande är förstås det som sker på hemmaplan, i din skola, hos din kommun/huvudman. Det är där allt börjar.

Stockholm 26 april 2018

PS. En del i processen att skapa god professionell utveckling i skolan för lärarkåren är att nominera egna kandidater till lärarpriset Guldäpplet, att diskutera och lyfta fram de främsta lärarna och deras praktik. Sista dag för nominering är den 1 juni. www.diu.se/guldapple

Innehåll

Praktiken, professionerna och kunskapen, sid 2

av Peter Becker

Rektors lektionsbesök tillfälle till pedagogisk reflektion, sid 6

av Carina Näslundh

Kollegial granskning ett verktyg för skolutveckling i Linköpings grundskolor, sid 8

av Carina Näslundh

Kollegialt lärande och samverkande skolor i England höjer resultaten , sid 10

av Carina Näslundh och Lena Nydahl

Paradigmskifte i skolutveckling – Kraften hos skolans personal i skolutveckling , sid 12

Av Peter Becker

Aktuella förslag om skolprofessionernas kunskapsbildning och dialog med forskning, sid 17

Av Peter Becker

Forska i din skolvardag: Lärarledda forskningsprojekt utvecklar undervisningen, sid 19

Av Carina Näslundh

Ett paradigmskifte behövs, sid 21

Av Per Kornhall

Återerövring av professionskunskapen och renässans för ämnesdidaktiken, sid 24

Av Carina Näslundh

Huvuddelen av artiklarna är tidigare publicerade på diu.se

Program, konferens, 26 april, i Stockholm

Nu öppnar vi klassrumsdörrarna!

– en konferens om att utveckla undervisningen med systematisk feedback och kollegialt lärande

08.30–09.00	Registrering och kaffe
09.00–9.10	Välkomna! <i>Peter Becker, Stiftelsen DIU och Mats Rosenkvist, BravoLesson</i> Moderator Stig Roland Rask
09.10–09.40	Tillit till yrkeskunnande – Intern insyn grundskola som verktyg för skolutveckling på vetenskaplig grund <i>Elisabeth Stärner, utvecklingsstrateg, Kahtrin Hansson, sakkunnig och Jenny Linde, rektor på Harvestadsskolan, Linköpings kommun</i>
09.40–10.10	Using quality feedback to help teachers reflect <i>Dr. Howard Pitler, Founding Partner – Instructional Excellence Partners, LLC</i>
10.10–10.20	Varför denna konferens? <i>Peter Becker, Stiftelsen DIU och Mats Rosenkvist, BravoLesson</i>
10.20–10.40	Kaffe
10.40–11.20	Varför är professionsutvecklingen avgörande för skolan? Hur får vi detta att hända i skolvardagen? Panelsamtal med: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Johanna Jaara Åstrand, ordförande Lärarförbundet</i> • <i>Åsa Fahlen, ordförande Lärarnas Riksförbund</i> • <i>Matz Nilsson, ordförande Sveriges Skolledarförbund</i> • <i>Ulla Hamilton, vd, Friskolornas riksförbund</i>
11.20-11.40	Reflexion = samtal med grannen Vad tänker du kring det du hört hittills? Vad är applicerbart i din verksamhet?
11.40–12.10	Dokumentation och reflektion <i>Per Dahlbeck, pedagogiska utvecklingsteamet Malmö kommun</i>
12.10–13.00	Lunch

- 13.00–13.30 **Vad menar vi med undervisningskvalitet? Har vi samma bild av vad som är kvalitet inom lärarkåren på skolan?**
John Steinberg, föreläsare och författare
- 13.30–14.00 **Två lektionsobservationer per vecka – varje rektors uppdrag i Filipstad**
Gun Palmqvist, rektor, Ferlinskolan, Filipstad
- 14.00–14.30 **Mikrobesök med makroeffekt**
Mats Strandler, rektor, Eklidens skola, Nacka
- 14.30–15.00 **Kaffe**
- 15.00–15.30 **Ledarskapet i klassrummet – lärandets ordning och reda**
Marcus Samuelsson, leg. lärare i slöjd, docent i pedagogik, Högskolan Väst
- 15.30–16.00 **Praktiken, praktiktäna forskning och nationell infrastruktur för professionsutveckling**
Panelsamtal med:
• *Elisabet Nihlfors, professor i pedagogik och dekan för fakulteten för utbildningsvetenskaper vid Uppsala universitet,*
• *Björn Åstrand, lektor i pedagogik vid Umeå universitet och regeringens särskilda utredare "Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner"*
• *Per-Arne Andersson, direktör, avdelningen för utbildning och arbetsmarknad SKL*
• *Helena Sagar, Lektor/leg lärare NO&Tk, Kullaviksskolan, Kungsbacka kommun. Fil Dr Naturvetenskap med utbildningsvetenskaplig inriktning.*
- 16.10–16.40 **Challenge the Gap – Unlock Potential**
Professor Sir George Berwick, Challenge Partners, London
- 16.40–17.00 **Vad händer nu och avslutning**
- 17.00–18.00 **Mingel och samtal**

Rektors lektionsbesök tillfälle till pedagogisk reflektion

Av Carina Näslundh

På Ferlinskolan i Filipstad får alla lärare besök av rektor i klassrummet åtföljt av ett uppföljande samtal som ger tillfälle till att gemensamt reflektera kring undervisningen.

– Jag prioriterar lektionsbesöken och förbereder varje läsår med att reservera tid två gånger i veckan i kalendern, sedan fyller jag på med annat, säger Gun Palmqvist, skolans rektor.

De regelbundna lektionsbesöken ger Gun Palmqvist möjlighet både att fungera som bollplank för lärarna och att lära känna eleverna.

– Jag får möjlighet att träffa både lärare och elever i deras vardag. Och jag träffar alla elever. Annars är det lätt att man som rektor huvudsakligen träffar eleverna när det blir problem. Nu lär jag känna dem.

Gun Palmqvist avsätter tid för besöken, men vilken lektion hon ska besöka bokar hon inte in.

– Jag bara dyker upp och står och väntar med eleverna. Vi har en öppen atmosfär på skolan och det är ingen som tycker att det är konstigt om jag eller någon annan besöker klassrummen. Beroende på hur lektionerna ser ut går jag runt bland eleverna och ser vad de jobbar med, ibland kan jag hjälpa till. Eleverna tycker att det är roligt att få visa vad de gör

Tid för pedagogisk reflektion

Under lektionsbesöken har Gun Palmqvist stöd av ett observationsschema med fasta punkter att hålla sig till. Efter varje lektionsbesök har hon ett uppföljande samtal med läraren.

– Samtalet är framför allt till för att ge lärarna ett tillfälle att reflektera utifrån den lektion vi båda varit med om. De får möjlighet att titta på sig själva och göra en pedagogisk reflektion.

Gun Palmqvist ställer öppna frågor till lärarna under de uppföljande samtalen. Ofta ber hon dem göra en egen bedömning av sin lektion och reflektera kring hur de skulle gjort annorlunda för att själva ge lektionen en högre bedömning.

– Vad kan man som lärare själv göra för att förändra och utveckla sin undervisning. Det diskuterar vi tillsammans. Jag granskar inte, jag fungerar som ett bollplank.

Några av de frågor skolan arbetat med de senaste åren är ledarskapet i klassrummet, att hitta former för att alla lärare på skolan jobbar på ett likartat sätt med lektionsstarter och information till eleverna. En annan fokusfråga har varit hur man jobbar med att förmedla målen och elevernas möjlighet att påverka undervisningen.

– Det man frågar om på de uppföljande samtalen hamnar högt på agendan. Det märks i klassrummen när det varit fokus på en fråga.

Både lärare och elever uppskattar besöken i klassrummen. Och det gör också rektor.

– Det är väldigt kul komma ut i klassrummen. Det ger mycket positiv energi som gör att man orkar mer. Jag ser att det händer saker på skolan, säger Gun Palmqvist.

Långsiktig skolutveckling

Lektionsbesöken, tillsammans med ett fungerande system för uppföljning av varje elev, är betydelsefulla delar i Ferlinskolans utveckling de senaste åtta åren. Allt fler elever klarar målen i alla ämnen och meritvärdet går stadigt uppåt. Och det är en del av ett långsiktigt skolutvecklingsprogram i Filipstads skolor, som pågått sedan 2010.

– Vi har varit väldigt noga med att hålla oss till vårt skolutvecklingsprogram, och inte ta in en mängd andra saker. För oss har det varit viktigt. Vi har varit väldigt målinriktade och vi har lyckats med resultaten. Det har varit en långsiktig plan. Vi har inte trott att förändringar går fort. Det är viktigt att våga hålla ut.

Tips för att starta med lektionsbesök

Gun Palmqvist viktigaste råd till kollegor som vill börja arbeta strukturerat med lektionsbesök är att avsätta tid.

- *Reservera tid, sätt streck i almanackan.*

– Det är viktigt att boka in tiden, annars försvinner den. Det är en prioritering. Jag ser till att jag får administrativt stöd och hjälp och delegerar bort annat, så att jag kan prioritera detta.

- *Besök alla, men besök de duktigaste lärarna först.*

– För mig har det varit viktigt att besöka de duktiga lärarna först. Jag gick ut där jag visste att det fungerade bra.

- *Var intresserad och positiv*

– Det är inte kontrollbesök, utan besök för att utveckla verksamheten.

- *Ställ öppna frågor till lärarna i det uppföljande samtalet.*

– Det är en möjlighet för lärarna att få en stund för personlig pedagogisk reflektion och fundera kring hur de kan utveckla undervisningen. Jag är ett bollplank.

Kollegial granskning ett verktyg för skolutveckling i Linköpings grundskolor

Av Carina Näslundh

Kollegial granskning är en avgörande länk i kvalitetsarbetet i Linköpings grundskolor. Ett litet team av observatörer, som består av förstelärare från kommunens skolor, granskar en skola för att lyfta fram goda exempel och ge lärare och rektorer återkoppling på sitt arbete. Och intresset från skolorna är i dag starkt.

I snart fem år har modellen med insynsbesök på skolorna pågått i Linköping och hittills har ett fyrtiotal skolor fått besök. Syftet är att utveckla undervisningen, lyfta fram goda exempel och ge rektorer och lärare en återkoppling på sitt arbete.

– Fokus i granskningarna är undervisning och förutsättningarna för god undervisning. Vi har tagit fram en definition kring vad vi menar med god undervisning med utgångspunkt i forskning och vi använder oss också av Skolverkets BRUK-material för självskattning i granskningarna, säger Elisabeth Stärner, utvecklingsstrateg på utbildningsförvaltningen i Linköping som tillsammans med kollegan Kathrin Hansson samordnar verksamheten.

Intensiv återkoppling

Insynsbesöken är intensiva. Skolorna förbereder sig genom att bland annat göra en självvärdering som sedan stäms av mot det observatörerna uppmärksammar under sitt besök.

– Vi är ett stöd för utvecklingen på skolan och ofta har rektor inför besöket bett oss att titta på något speciellt område, som man jobbar med på den aktuella skolan, till exempel att särskilt titta på hur väl ett speciellt arbetssätt är förankrat på skolan, säger Elisabeth Stärner.

Under en dag besöker gruppen med sex observatörer skolan. De är med på 10-15 lektioner och intervjuar rektor, lärare och elever. Dagen efter besöket samlas observatörgruppen för att stämma av intrycken från sina observationer och på eftermiddagen träffar man rektor och lärare för återkoppling. Observatörgruppen lyfter fram styrkor och identifierar utvecklingsområden.

– Vi lämnar mycket tid till samtal under återkopplingen. Och diskuterar kring det vi har sett och om det stämmer med rektorns och lärarnas egen bild. Men det handlar också om återkoppling till observatörsteamet, där rektor och lärare berättar om hur de har lyckats genomföra saker vi sett under observationen.

Kollegialt lärande

Observatörsteamet i Linköping består dels av förstelärare från skolor i kommunen som fått särskild utbildning kring bland annat lektionsobservationer, dels av koordinatörer för specialpedagogiskt stöd och representanter från förvaltningen.

– Att det är yrkesverksamma lärare som jobbar i skolan som är med i teamen skapar tillit och legitimitet. Det är en kollega som kommer in i klassrummet och observerar lektionen, säger Elisabeth Stärner.

Man är också noga med att insynsbesöket ska spegla en vanlig dag på skolan, med de lektioner och den undervisning som normalt pågår.

Efter insynsbesöket är det den aktuella skolans uppgift att internt ta vara på de synpunkter som kommit fram under insynsbesöket och gå vidare med sitt utvecklingsarbete. Men också för de förstelärare som medverkar som observatörer fungerar insynsbesöken som en kompetensutveckling.

– Alla observatörer säger samfällt att de har tagit med sig något som de använt i sin egen undervisning, men också till den egna skolan. Det är en del av spridningseffekten, säger Elisabeth Stärner.

Uppföljning och utveckling

En dag kan verka som en kort tid för att utvärdera en verksamhet, men efter snart fem år och besök på ett fyrtiotal skolor har det visat sig att modellen fungerar. Rektorer och lärare på de skolor som fått besök upplever att observatörsteamet fångat de frågor skolan arbetar med, men också upptäckt nya utvecklingsområden.

– Den värdering vi gör är kvalitativ, vi rankar inte skolor. Det handlar om att stärka professionen och att lärare och rektorer ska kunna känna stolthet över det egna arbetet. Ett år efter observatörsteamets besök gör Elisabeth Stärner och Kathrin Hansson ett uppföljningsbesök på skolorna.

– Rektorerna är eniga om att insynsbesöken är bra för att komma vidare i utvecklingsarbetet och flera rektorer skulle vilja kunna boka in två insynsbesök samtidigt, med det andra besöket ett år efter det första, säger Elisabeth Stärner.

Insynsbesöken är en del av stödet för det kvalitativa utvecklingsarbetet i Linköpings skolor och modellen för besöken utvecklas kontinuerligt. Och till skillnad från Skolinspektionens besök handlar insynsbesöken om att fokusera på det som är bra i undervisningen med utgångspunkt i forskning, identifiera utvecklingsområden och sprida goda exempel.

Kollegialt lärande och samverkande skolor i England höjer resultaten

Av Carina Näslundh och Lena Nydahl

Skolan har själv lösningen på skolans utmaningar och problem. Professionen sitter inne med svaren, men det behövs fungerande strukturer kring kollegialt lärande för att skapa förutsättningar för att kunskapen inom professionen utvecklas och delas. För det krävs långsiktiga lösningar. Det menar professor Sir George Berwick, CEO, Challenge Partners i London.

– Tillsammans vet vi så mycket om hur en god undervisning som leder till lärande bör genomföras. Den kunskapen och insikten bör präglade all undervisning. Låt oss se till att varje elev får ta del av utbildningssamhällets sammanlagda visdom, säger professor Sir George Berwick.

Med en bakgrund som framgångsrik skolledare var Sir George en av arkitekterna bakom London Challenge, ett program som bidragit till ökad likvärdighet och stadigt förbättrade resultat i Londons skolor. I dag leder han Challenge Partners, ett omfattande nätverk med drygt 400 engelska skolor som bygger kollegialt lärande mellan skolorna, med fokus på ledarskap för bättre lärande och resultat.

Reflektera och analysera sin egen verksamhet

- Överallt finns skolor och lärare som hittat lösningar på de mest intrikata och svårlösta problemen. Men dessa skolor och lärare uppmärksammas sällan, i stället läggs allt fokus på dem som misslyckas. Det är något vi måste ändra på. Vi behöver bygga upp ett samarbete som vilar på förtroende och tillit mellan dem som lyckats och dem som ännu inte kommit så långt, säger Sir George Berwick.

Under London Challenge, som startade i början av 2000-talet, var fokus att höja elevernas resultat. Detta skulle bland annat ske genom att förbättra ledarskapet och undervisningen i de skolor som låg sämst till. Och detta skulle bland annat åstadkommas via samarbete. De bästa skolorna, med de bästa rektorerna och de bästa lärarna, skulle hjälpa de skolor som hade sämst resultat.

Idén var ingen omedelbar succé hos de skolor som hade goda resultat, varken hos rektorer, lärare eller föräldrar. Men några skolor kom igång. Och resultaten lät inte vänta på sig. Alla blev vinnare. Både skolorna med bra resultat och de med dåliga resultat förbättrade sig. Snöbollen var i rullning, allt fler skolor ville vara med.

Framgångsfaktor att formulera egen kunskap

En av framgångsfaktorerna för de bästa skolorna var att de nu var tvungna att reflektera över sin verksamhet och formulera sin kunskap på ett nytt sätt. Det visade sig att när skolorna började formulera sina kunskaper, insikter och erfarenheter för att kunna beskriva sitt förhållningssätt och sitt sätt att arbeta fick de en djupare kunskap om framgångsfaktorer och snubbeltrådar och kunde fortsätta utvecklas och bli ännu bättre. Via det strukturerade kollegiala lärandet, med ömsesidigt förtroende och stor tillit till varandra, på alla nivåer uppnådde samtliga skolor bättre resultat. Samarbetet och det kollegiala utbytet har i olika former fortsatt även efter avslutningen av London Challenge, vilket är en garant för fortsatt utveckling.

London Challenge hade som mål att få ett fokus på eleverna, och inte bara de egna eleverna. Målet var att varje lärare i London skulle se sitt uppdrag i ett vidare perspektiv. Och där lyckades man. I elevfokuset ingick också att varje elev sattes i centrum. Varje elev följdes upp i sitt lärande, men man tittade också på vilka andra faktorer som påverkade skolprestationerna.

– Vi måste se till att elevens sociala och kulturella kapital stärks samtidigt som de höjer sin akademiska kompetens, säger Sir George Berwick.

Samverkan för gemensam skolutveckling

Challenge Partners har utvecklat modellen från erfarenheterna i London. De drygt 400 skolorna i Challenge Partners nätverk är indelat i mindre nätverk med ett antal skolor som samverkar och där en av skolorna fungerar som nav för verksamheten. Inom dessa nätverk samverkar skolorna på alla nivåer.

Skolledare och lärare i nätverken har strukturerade kollegiala reflektionsmöjligheter. De utvärderar och analyserar varandras verksamheter. Och det ger mätbara resultat. Både på elevnivå och på skolnivå.

I samband med stiftelsen DIU och partners studieresa till London i januari 2017 och 2018 besökte deltagarna några skolor som ingår i Challenge Partners.

– Det var uppenbart hur mycket det betyder för skolorna att vara med. Erfarenhetsutbytet och möjligheterna till spegling med de andra skolorna i nätverket har oerhört stor betydelse, liksom de årliga utvärderingarna där skolorna utvärderar varandras verksamheter. Och på elevnivå har många av skolorna uppnått en imponerande resultatmässig utveckling, säger Peter Becker, ordförande i stiftelsen DIU.

Professor Sir George Berwick har tidigare medverkat på Framtidens lärande 2017 och medverkar åter på konferensen ”Nu öppnar vi klassrumsdörrarna!” i Stockholm den 26 april och berättar om utvecklingen av modeller för det kollegiala lärandet.

Paradigmskifte i skolutveckling Kraften hos skolans personal i skolutveckling

Av Peter Becker

Skolans professioner är på väg att återerövra en mer betydelsefull roll i skolutvecklingen. För en profession är den egna kunskapsbildningen central. Det gäller att behärska de arbetsätt, den repertoar av verktyg och förhållningssätt och arbetsformer som dagens lärare behöver behärska. Där är de nya digitala verktygen, källorna och resurser en ny möjlighet – och en utmaning. Möjlighet till motivation, konkretisering och verklighetsanknytning. Utmaningen är professionens kollegiala process för att ta makten över den egna kunskapsbildningen.

När lärarpriset Guldäpplet 2017 delades ut till fyra företrädare för lärarprofessionen, utvalda av en jury bland hundratalet nominerade från hela landet, kan det ses som exempel på lärarprofessionens förändrade roll. De fyra Guldäpplepristagarna 2017 representerar genom sina insatser flera olika skolformer där de som lärare har tagit kommandot över tekniken för att utveckla undervisningen och ge eleverna bättre förutsättningar. Deras arbete med eleverna, bland kollegorna och i det utvidgade kollegiet ute på nätet är inspirerande exempel på att pedagogiskt genomtänkt användning av it i undervisningen leder till att eleverna både lär sig mer och att skolan som helhet blir mer framgångsrik i sitt arbete.

Men här sker något mer, något mer än det enskilda arbetet. Ta Micke Kring, vinnare av Guldäpplejuryens särskilda pris 2015, och Årstaskolan som exempel. Här pågår ett upptäckande av bloggen, det delade skrivandet som pedagogiskt verktyg, som växte från några lärare (Josef Sahlin och Martin Fernström, understödda av Micke Kring som it-pedagog) till hela kollegiet, hela skolan. Som vuxit vidare till delat talande, Tala som Ted, till delat författande och Bibblis som en systematisk metod att bygga engagemang – både hos elever och lärare - och erövra språket. Och ett kollegialt delande, som med FETT våren 2013 blev ett brett kollegialt forum. Insikten om de digitala möjligheterna fördjupas successivt hos professionen, förstärks i delandet och sprids i vida kretsar kollegor emellan. Det här är ett paradexempel, men i olika former, i olika skala, pågår sådant på väldigt många skolor i Sverige.

Jag vill här sätta in denna utveckling i ett perspektiv för skolutveckling, vilket jag menar svarar väl mot de intentioner som regeringen och utbildningsministern uttalat, att satsa på skolans professioner, särskilt lärarna, deras villkor och roll i skolans utveckling. Jag ser Guldäpplet som ett professionspris, som ett av många led i ett systematiskt långsiktigt utvecklingsarbete i samklang med skolprofessionerna och deras erfarenheter.

Profession och kunskap

I dag diskuteras löne- och karriärvägar. Vi har förstelärare, vi har lärardoktorander och vi har lärarlegitimation. Jämfört med för ett tiotal år sedan har lärar- och skolledarprofessionerna en helt annan ställning i skoldebatten. En del i denna utveckling är att skolans anställda blir mer medvetna om sin egen roll och betydelse. Tanken på den egna professionen har vuxit sig starkare.

För en profession är den egna kunskapsbildningen central. Det gäller att behärska de arbetsätt, den repertoar av verktyg och förhållningssätt och arbetsformer som dagens lärare behöver behärska. Där är de nya digitala verktygen, källorna och resurser en ny möjlighet – och en utmaning.

Möjlighet, därför att det digitala ofantligt utökar resurserna. Med en explosion av nya verktyg, nya källor, nya arbetsformer. Liksom nya möjligheter att samspela med omvärld och att undervisa i autentiska sammanhang, med allt vad det innebär för motivation, konkretisering och verklighetsanknytning.

Utmaning, eftersom det kräver en omfattande kompetensutveckling – och mer än så, ett upptäckande utvecklingsarbete, med erövrande och nyskapande av metoder och former. Det handlar om kunskapsbildning, professionens egen kunskapsbildning. Denna är inte bara en personlig fråga, det kräver en kollektiv, kollegial process. Att kollektivt, inte bara enskilt, ta makten över den egna kunskapsbildningen.

Professionen och skolutvecklingen

I artikeln ”Ett paradigmskifte behövs” (sid 21) diskuterar Per Kornhall svensk skolutveckling mot bakgrund av en nyutkommen bok ”Learning To Improve: How America’s Schools Can Get Better at Getting Better” där författarna Bryk, Gomez, Grunow och LeMahieu pekar ut en väg för skolutveckling. Vägen är lokalt arbete, undersökande och förbättrande, i samspel med de professionella i sektorn, långsiktigt och systematiskt koordinerat. Och i dialog med forskning.

Vad det här handlar om är just detta att skolans professioner blir mer medvetna om sin profession och erövrar sin kunskapsbildning.

Perspektivet stämmer väl med vad en rad internationella forskare kommit fram till som avgörande för en positiv skolutveckling. Bland dem Andy Hargreaves och Michael Fullan, i deras Professional Capital (2012). Deras perspektiv är att professionernas kompetens är skolans främsta kapital, och slutsatsen är nödvändigheten av att detta utvecklas systematiskt, målmedvetet och med respekt för professionen. Det betyder att lärarna engageras kollektivt. I en kollegial, väl koordinerad, systematisk och långsiktig process med upprepade cykler av arbete, reflektion och formulering av beprövad erfarenhet som ett led i ett målinriktat utvecklingsarbete. Och hela tiden i intim dialog med vetenskap.

I praktiken

Hur etablera något sådant? Det har talats mycket om det kollegiala lärandet i Sverige de senaste åren. Dåvarande generaldirektör för Skolverket, Anna Ekström, har påtalat det resultat som Talis internationella studie av lärares villkor påvisar, att vi i Sverige talar mycket om det kollegiala, men inte praktiserar detta. Som Jacob Möllstam, Guldäpplevinnande lärare från Partille, uttryckt det: det räcker inte med att en skolledare säger ”Dela!” till sin personalgrupp.

Det måste skapas former, tid och rutiner kring ett systematiskt delande, som kan växa vidare till en systematisk långsiktig utvecklings- och förbättringsprocess. En systematisk kunskapsbildning med sikte på utveckling av praktiken. Jag ska ge tre exempel på skeenden som redan pågår och som jag menar är viktiga att ta fasta på.

Första kretsen av exempel: Enskilda och grupper av lärare har initierat Facebookgrupper som ”The Big Five” med bland andra Marie Andersson, Guldäpplevinnare från Gotland som talat om ”mitt utvidgade kollegium”. Eller ”Att skriva sig till läsning”, med bland andra Erica Lövgren, en annan Guldäpplevinnare, eller ”Flippa klassrummet”, med bland andra Karin Brånebäck, också hon stark Guldäpplekandidat, vilka alla tre vuxit till arbetande gemenskaper, med vardera över tio tusen medlemmar. Här förekommer systematiska teman, för kollektiv inventering som i ”The Big Five”. Här finns ett omfattande och påtagligt seriöst erfarenhetsutbyte som i Att skriva sig till läsning.

Andra kretsen av exempel: Det har vuxit fram större konferenser och scener där erfarenhetsutbyte äger rum. Framtidens lärande var den första med start 2009, vilken följts av en rad lokala och regionala scener, Piteås med Norrlär, Sundsvalls med Mittlär, Falkenberg, Västerås, Vara, Kungsbacka, FETT (på Årstaskolan), Östersund under några år liksom de nationella som SETT och Framtidens läromedel för att nämna några.

Tredje kretsen: Skolverket har under Mattelyftet och senare Läslyftet utvecklat kollegiala arbetsformer, som visat sig framgångsrika. Och kommuner och huvudmän i framkant arbetar med kollegiala samarbetsformer. Det blev tydligt i studien av de fem finalisterna till Guldtrappan 2015: Botkyrka, Falkenberg, Sandviken, Sollentuna och Sundsvall. Alla fem ägde processer av systematisk utveckling. Bortom tillgängliggörande av digital teknik var detta huvudnyckeln till deras kvalitéer och fokus för ledarskapet.

Utmaningen är att bygga vidare på denna kollektiva utvecklingsprocess, utveckla lokala former för den, finansiering och etablera rutiner och traditioner kring delat arbete, delad reflektion, gemensam systematisk och långsiktig utveckling. Samma utmaningar gäller regionalt såväl som nationellt.

Challenge Partners i England – kollegialt lärande på skolors eget initiativ

Inom ramen för det engelska skolsystemet med nationella läroplaner och en strikt inspektion med myndigheten Ofsted är en ny trend synlig, ett frivilligt kooperativt skolpartnerskap växer fram. Startpunkten var Blair-regeringens initiativ London Challenge, för att lyfta Londons skolor, från den dåliga position dessa hade i en nationell jämförelse. Resultaten vände.

Ur detta har den oberoende organisationen Challenge Partners vuxit, ett samarbete och partnerskap med idag över 400 grund- och gymnasieskolor och specialskolor i England grupperade runt ett trettiotal ”nav”-skolor, vars drivande rektorer är ”senior partners”.

Här finns en fristående utvärdering av Peter Matthews, en av skaparna av den engelska inspektionen Ofsted, och Marcia Headon. Författarna beskriver den mycket framgångsrika peer-to-peer-utvärderingsmodell som Challenge Partners utarbetat sedan 2011, baserad på ett dussintal års erfarenhet med London Challenge inräknad. Studien baseras på ett omfattande material från 2011- 2015 vilket inkluderar: intervjuer med en rad ledande partners, analys av omfattande data och utvärdering och diskussioner med de anställda och granskning av representativa prov. ’

Challenge Partners bygger på frivilligt inbördes lärande mellan skolorna, med fokus på ledarskap för bättre lärande och resultat. Årlig gemensam genomlysning är ett avgörande incitament för skolor att ansluta sig till Challenge Partners. Samarbetsstrategin innebär att skolor med olika utmaningar och resultatnivåer möts och gemensamt och grundligt granskar verksamheten. De fokuserar på skolutvecklingsstrategier, självbedömning och utvecklingsgrupper för att tackla problemområden. Med en årlig strukturerad kollegial bedömning byggd på tillit och förtroende nås en (enligt utvärderingen) trovärdig bedömning och formuleras utmaningar för partnerskolorna.

Förklaringen till framgången beskriver rapporten med nyckelfrasen ”kollektiv utbildningsambition och ömsesidigt förtroende”. Detta är utmärkande för Challenge Partners metod. Påtagliga förbättringar och resultat för elever har uppnåtts enligt rapporten, särskilt när granskningen har fokuserat på ett problemområde och följts upp med expertstöd från partners. Tillvägagångssättet med partnerskap kring genomlysningar ger många fördelar. Över 90 procent av skolledarna anser att arbetet ”har varit mycket användbart i planeringen av skolutveckling”.

Challenge Partners nav-skolor etableras ofta som lärarutbildare, inom ramen för ett strikt reglerat nationellt system, med ettårig teoretisk och praktisk lärarutbildning ovanpå en akademisk grundexamen. Med totalt 600 lokala lärarutbildningskolor i landet har en gedigen praktikbase-rad utbildning etablerats.

Ytterligare en betydelsefull kooperativ struktur som lyfts fram är egna nätverk för ledarskapsutbildning i en finmaskig peer-to-peer-kultur. Allt detta berör trender som stiftelsen DIU bedömer är av stort intresse för svensk skola.

Bygg på skolprofessionernas beprövade erfarenhet

Slutsatsen måste vara att vi på riktigt måste engagera de professionella – lärare och ledare – och deras drivkraft för att utveckla verksamheten. Vi kan inte nöja oss med delande på eget initiativ och egen hand. Vi kan inte nöja oss med att tala om kollegialt lärande, utan att skapa reella förutsättningar för detta.

Vi måste bygga utveckling på ett systematiskt sätt och i kombinationer där lärare och lärare, men också lärare, ledare och forskare arbetar tillsammans i nätverk för att förbättra system och undervisning. Inte genom att följa enkla recept, utan genom att kritiskt undersöka, värdera och förändra sin verksamhet för att steg för steg förbättra våra metoder.

Tillsammans med skolprofessionerna kan vi på ett systematiskt sätt bygga resurser av kollektivt beprövad och beforskad erfarenhet. I samspel med kritisk analys och successiva revisioner kan systemen utvecklas och förbättras.

Lärarpriset Guldäpplet är en pusselbit i ett sådant större perspektiv. En annan är de beslutsfattardagar stiftelsen DIU arrangerar i London tillsammans med Challenge Partners och svenska partners. Syftet är att ge konkret inspel till arbetet på hemmaplan med att skapa genomarbetade former för långsiktig skolutveckling med tilltro till professionen.

Aktuella förslag om skolprofessionernas kunskapsbildning och dialog med forskning

Av Peter Becker

Efter Skolkommissionens djupa och långsiktiga grepp om svenska skolans fortsatta utveckling kommer våren 2018 flera utredningar med uppföljningar och förslag kring skolprofessionernas utveckling och skolans kunskapsbildning.

Den 12 mars 2018 lade Björn Åstrand fram utredningen kring lärares och rektorers professionella utveckling, med en utvecklingstrappa, flera nivåer av tjänster i karriären. Veckan innan presenterade Cecilia Christersson en annan utredning med förslag kring samverkan mellan skolhuvudmän och lärosäten för en professionsförankrad forskning i skolan. Och redan tidigare har ett uppdrag inletts av universitet och högskolor att bedriva praktiktäna forskning i samspel med skolans huvudmän.

Kort bakgrund om de två utredningarna

”Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring”

Cecilia Christersson vicerektor vid Malmö universitet den 6 mars 2018, till Helene Hellmark Knutsson, minister för högre utbildning och forskning betänkandet ”Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring” (SOU 2018:19). Det gäller praktiktäna forskning, med frågor hämtade ur eller motiverade av praktiken, genomförd tillsammans med praktiker, som ett led i förbättring av elevers lärande. Man vill stimulera till studier som har direkt nytta och användbarhet i skolan och i klassrummet, och som kan bidra till att stärka utbildningens vetenskapliga grund. Det kan exempelvis handla om lärare som vill få mer kunskap om sin egen undervisningspraktik i skolan. Learning studies och Lessons studies kan vara en form, aktionsforskning en annan.

Den bärande tanken i förslagen är bättre samspel mellan skolhuvudmän (kommuner och fristående), lärosäten och lärarutbildningarna. Det är en av slutsatserna i betänkandet ”Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring”. Utredningen ger rekommendationer som syftar till att

- stärka skolhuvudmännens medverkan i praktiktäna forskning

- stärka lärosätenas roll i utbildningssystemet
- stärka stödet för en skola på vetenskaplig grund genom ett utökad uppdrag till Skolforskningsinstitutet
- öka medelstillelningen för praktikutvecklande forskning på sikt
- skapa utrymme för samverkan i det dagliga arbetet.

En försöksverksamhet med praktikinära forskning ska pågå under 2017–2021. Något om ramar för detta, ULF-avtalen, kommer att presenteras på konferensen.

”Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling”

Den 12 mars presenterade så regeringens särskilda utredare Björn Åstrand utredningen kring hur lärare, förskollärare, rektorer och förskolechefer ska få bättre förutsättningar att utföra sina uppdrag, ”Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling ” (SOU 2018:17).

Björn Åstrand poängterade att det viktigaste är att sätta fokus på kärnuppgiften – undervisningen, när han presenterade betänkandet för utbildningsminister Gustav Fridolin och gymnasieminister Anna Ekström. Skolledare ska leda verksamheten på ett sådant sätt att lärarna kan ta det specifika ansvaret för undervisningen på bästa sätt.

Utredningen föreslår bland annat ett professionsutvecklingsprogram för lärare och rektorer, med en utvecklingstrappa med fyra nivåer av tjänster i lärarkarriären. De ska vara förknippade med växande kompetens.

De fyra nivåerna lärare är: *legitimerad lärare, erfaren lärare, meriterad lärare och särskilt meriterad lärare*. För rektorer föreslås två nationellt reglerade nivåer: *rektor och meriterad rektor*.

Med de här två förslagen som nu går på remiss, finns en samlad strategi för professionsutveckling och professionell kunskapsbildning. Finansiering är givetvis en av de frågor som kommer att få avgörande betydelse för genomförandet. Men förslagen innebär ett stort steg mot en professionsbaserad kunskapsbildning, som en nyckelfaktor i svensk skolutveckling.

Konferens – både om praktik och utredningarnas förslag

Frågorna kring professionsutveckling och kunskapsbildning var en del av temat för konferensen ”Nu öppnar vi klassrumsdörrarna” den 26 april 2018 Stockholm. Konferensen var mycket praktiskt inriktad med huvudfokus på hur de lärare, skolledare och huvudmän gör som arbetar systematiskt med att utveckla undervisningen för att eleverna ska nå målen. Hur man arbetar med kollegialt lärande, feedback och lektionsobservationer. Konferensen tog även upp praktikinära forskning och hur det nationella stödet för systematisk professionsutveckling i skolan kan utvecklas framöver. Dokumentation från konferensen, se diu.se/framlar

Forska i din skolvardag: Lärrarledda forskningsprojekt utvecklar undervisningen

Av Carina Näslundh

Praktiknära lärardriven forskning är ett sätt att utveckla undervisningen. I Stockholm finns sedan tio år ett utvecklingsprojekt som ger möjlighet för lärare att bedriva ämnesdidaktiska forsknings- och utvecklingsprojekt på den egna skolan. Ambitionen är att utveckla metoder och modeller för praktikutvecklande lärarforskning som är anpassade till skolans specifika behov och villkor.

Den praktiknära, eller praktikutvecklande, forskningen skiljer från den traditionella forskningen på universitet och högskolor. Här är det lärarnas egna vardagliga utmaningar i klassrummet som står i centrum och utforskas, och det är lärarnas egen professionella erfarenhet som är basen. Det är lärarna egna frågor och lärarna själva som genomför studierna – men med vetenskapliga metoder.

– Det är lärare som vet vad som krånglar i undervisningen och det är lärare som ska lösa det. När lärare undersöker sin egen undervisning och dokumenterar vad som fungerar och delar detta med kollegor så får vi en skola på vetenskaplig grund, menar Inger Eriksson, professor vid Stockholms universitet och vetenskaplig ledare för Stockholm Teacher and Learning Studies.

Nätverk för ämnesdidaktisk utveckling

Stockholms stad, tillsammans med några skolhuvudmän i närområdet, har de senaste tio åren arbetat med att utveckla en plattform för lärare att utveckla sin undervisning på ett systematiskt sätt, med vetenskaplig metod och design, Stockholm Teacher and Learning Studies, STLS. Syftet är att initiera, stödja och sprida forsknings- och utvecklingsprojekt som rör ämnesdidaktiska frågor och frågeställningar som uppstår i klassrummet. Det finns möjlighet för lärare både att studera vidare och att medverka i praktiknära forsknings- och utvecklingsprojekt på den egna arbetsplatsen. De lärare som licentierar använder en del av sin tid till att leda de ämnesdidaktiska nätverk som är en viktig del av Stockholm Teacher and Learning Studies. Samarbetet med Stockholms universitet ger forskningsstöd och vetenskaplig granskning av de pågående projekten.

När det hela startade för tio år sedan var det ett antal skolchefer i Stockholmsområdet tillsammans med Ingrid Carlgren, professor och tidigare rektor på Lärarhögskolan i Stockholm, som var de drivande. Och en jämförelse som Ingrid Carlgren ofta använde var vårdens kliniska forskning där läkare och sjuksköterskor själva forskar i sin egen verksamhet. Att lärare skulle göra samma sak var inte självklart.

– Vi har varit måna om att växa lite i taget, säger Katarina Arkehag, forsknings- och utvecklingschef på utbildningsförvaltningen i Stockholm.

I dag finns ett ramverk på plats i Stockholm, enskilda lärare kan pröva på arbetsformerna genom att delta i övergripande FoU-projekt, för att sedan gå vidare och tillsammans med kollegor undersöka en specifik fråga i ett större projekt och varje år anordnas en lokal konferens kring forskning i skolan där lärarnas egna projekt presenteras.

Lärares egna frågeställningar

De frågor som lärare utforska i sina FoU-projekt är väldigt precisa, det kan handla om någon detalj i undervisningen som utforskas.

– Det har ofta varit fokus på generella insatser inom skolan, där alla ska göra samma sak. Även det lilla behövs för att aggregera kunskap och foga samman till en större bild. Det handlar om att utveckla undervisningen och samtidigt titta på det lilla, specifika, det är en utmaning, säger Katarina Arkehag.

I en skola där mycket de senaste åren har varit inriktat på mätning och resultat ger medverkan i forsknings- och utvecklingsprojekt också en annan förståelse för själva processerna kring undervisningen. Men också kring hur man som lärare kan använda och implementera befintlig forskning i sin egen och skolans praktik

– Det vi gör nu handlar också om att lärare ska kunna använda den forskning som finns och ha den som ett stöd i sin praktik, säger Katarina Arkehag.

Ett paradigmskifte behövs

Av Per Kornhall

I sin bok "Learning To Improve: How America's Schools Can Get Better at Getting Better" målar författarna Bryk, Gomez, Grunow och LeMahieu upp en alternativ och forskningsbaserad bild av hur skolor kan utvecklas. Deras utgångspunkt är USA men boken är utan tvekan aktuell också i Sverige.

De berättar om hur man inom skolans värld alltför ofta drabbas av "solutionitis" (lösningsfeber). Någon ser ett problem och griper efter en snabb lösning. Utifrån en enstaka forskningsrapport eller en ideologisk föreställning tror man sig ha en universalmedicin, som man snabbt genomför i hela skolsystemet.

Därefter blir man först förvånad när det man ville ske, inte händer. Man blir sedan frustrerad och lägger skulden på de rektorer eller lärare som inte har implementerat reformerna på rätt sätt. Och ganska snart kommer det en ny våg av reformer skapade på samma sätt. Författarna menar att det inte är konstigt att lärare och rektorer har utvecklat en stor skepsis mot skolreformer.

Som exempel på dåligt genomförda reformer nämner de den av makarna Gates stödda förändringen från stora till små skolor i USA. En satsning som inte alls gav det resultat som man hade målat upp. Ett annat exempel de ger är prestationsbaserade löner och värdeökningsmodeller som används för att bedöma och belöna lärare.

Författarna visar hur bägge dessa initiativ inte tar hänsyn till skolsektorns komplexa natur och inbyggda förutsättningar. De innehöll helt enkelt inte någon förändringslogik som håller för en närmare granskning. Till exempel menar de att satsningen på prestationsbaserad lön för lärare bygger på ett antal felaktiga premisser. En är att man genom att belöna duktiga lärare får dem att jobba mer och bättre, en annan att skolan har råd att göra sig av med 10 procent av de "dåliga" lärarna per år. Utgångspunkten för reformen är ju att lärare jobbar för lite, men de undersökningar som finns tyder på motsatsen.

Och då berör författarna ändå inte det problem som det innebär att försöka hitta mått på vad en bra lärare är. I USA har man här försökt använda sig av så kallade "value added models", värdeökningsmodeller. Man menar sig att genom att mäta elevers ingångsvärde och deras utgångsvärde ska få ett mått på en enskild lärares effektivitet. Men problemet är att detta inte låter sig göras utan en omfattande prov- och testverksamhet som i sig påverkar verksamheten negativt. Det är så svårt att göra detta att det amerikanska statistikerförbundet direkt varnar för att använda värdeökningsmodeller för att belöna/bestrafva lärare.

Hjärtan och hjärnor engagerade

Vad är då Bryks och hans medförfattares lösning? De pratar faktiskt om att vi behöver ett paradigmskifte (i Thomas Kuhns ursprungliga betydelse – att förändra synen på vilka frågor och instrument man använder) i synen på reformer. De menar att reformmakare missar både behovet av att bygga lokal kunskap och förmågor och att de misslyckas med "utan tvekan, det allra viktigaste instrumentet för att få något av detta att fungera: att engagera hjärtana och hjärnorna hos landets lärare och rektorer för den reform man vill genomföra".

De pekar ut en annan väg, där man tar hänsyn till skolsektorns komplexitet och arbetar småskaligt, undersökande och förbättrande, med respekt för och tillsammans med, de professionella i sektorn. Författarna jämför med lyckade utvecklingsarbeten inom hälso- och sjukvård och pekar på sju viktiga steg för att lyckas med utveckling av skolan:

1. Arbeta målspecifikt och användarcentrerat.
2. Fokusera på variationen i systemet.
3. Synliggör systemet som skapar det utfall som finns.
4. Man kan inte förbättra i stor skala något man inte kan mäta.
5. Använd disciplinerat undersökande för att driva utveckling.
6. Accelerera lärandet genom nätverkande grupper.
7. Lev förbättring.

Deras lista stämmer bra med vad andra forskare som till exempel Helen Timperley, John Hattie, Paul Cobb, Ray Rist, Kara Jackson eller Laura Desimone skriver om – vikten av att professionella engageras kollegialt i ett undersökande arbete och bereds möjligheter att samtala om och arbeta med sin utveckling.

Tar hänsyn till komplexiteten

I korthet går Bryk och hans kollegors modell ut på att man på riktigt tar hänsyn till komplexiteten inom skolan, att man engagerar de professionella och deras inbyggda moral och drivkraft för att utveckla verksamheten. De pekar på betydelsen av att man arbetar med utveckling på ett iterativt sätt och i kombinationer där forskare, chefer och lärare arbetar tillsammans i nätverk för att förbättra system och undervisning. Detta inte genom att slaviskt tillämpa någon annans forskning, eller följa enkla recept, utan genom att kritiskt undersöka och förändra sin verksamhet för att förbättra sina metoder.

Man kan, om de professionella gör detta på ett systematiskt sätt, snabbt bygga en bank av kvalitetskontrollerad beprövad och beforskad erfarenhet, menar de. De är också tydliga med att överliggande nivåer inte bara kan lasta de underliggande för det som sker. Man måste våga titta på systemen.

Vi kanske skulle passa på att använda skolkrisen till att på ett kreativt och forskningsbaserat sätt skapa system där professionerna tillsammans med forskare får en reell möjlighet att påverka och utveckla sin verksamhet? Detta är en metodik som i en prematur utformning redan finns i de statliga och i professionen populära matematik- och läslýftet.

Jag menar att Bryk med fleras resonemang i allra högsta grad också gäller den digitala utvecklingen av skolan. Unos Uno och nu senast PISA visar med all tydlighet att vi i stort har misslyckats med digitaliseringen av skolan. Vi har öst över de stackars lärarna teknik och storskaliga lösningar. Nu är det dags att börja bygga nerifrån tillsammans med lärarna. Programmerarna och utvecklarna, forskarna och lärarna och skolledarna måste få tid och resurser att arbeta fram de digitala lösningar som faktiskt ger ett mervärde i skolan.

OECD föreslår ett institut som hanterar lärarprofessionen och frågor kring deras utbildning och fortbildning. Kanske skulle ett sådant institut, som får ta över Skolforskningsinstitutets, Skolverkets och Skolinspektionens roller visavi lärarna, kunna var en inspiratör och en möjliggörare för uppbyggnad av en sådan förändring i Sverige? En förändring där alla lärare och rektorer engageras i nätverk för att systematiskt, med forskarstöd kunna förändra och förbättra undervisningen och i det också den digitala utvecklingen.

Stöd i forskningen

Jag menar att det finns forskningsstöd för att:

- It i skolan ska bygga på lokal kompetens hos lärarna och fungerande undervisningsmodeller, inte på gigantiska webbplattformer och övertro på teknik.
- Utveckla it i skolan från ett klassrums- och ämnesdidaktiskt perspektiv.
- Lärare måste engageras i framtagandet av digitala redskap som underlättar mötet med eleven – inte hindrar det.
- Säkerställ att alla elever har tillgång till skolbibliotek och gör dessa till digitala nav.
- Marknaden kan inte göra detta. Det är dyrt och inte lönsamt. Både stat och huvudmän måste inse att it i skolan inte är ett sätt att spara pengar utan en investering i vår framtid.

Återerövring av professionskunskapen och renässans för ämnesdidaktiken

Av Carina Näslundh

För att lärare ska ha en möjlighet att lyckas med sitt uppdrag behövs bra stödstrukturer, när det gäller kollegialt stöd och kollegiala diskussioner kring undervisningen. Dessutom behövs en lärarutbildning som förbereder lärarstudenterna på det jobb de utbildar sig till. Det var en del av budskapet när Andreas Ryve, professor i matematikdidaktik, och Per Kornhall, författare och debattör, båda knutna till Mälardalens högskola, intog scenen på konferensen Framtidens lärande.

Utgångspunkten för Andreas Ryve och Per Kornhall är matematikundervisningen där de båda är involverade i olika utvecklingsprojekt, med allt från lärare till rektorer, förvaltningsledningar, läromedelsförlag och forskare.

Per Kornhall, författare och debattör, och Andreas Ryve, professor i matematikdidaktik, Mälardalens högskola

– I Sverige har fokus legat alldeles för mycket på vad eleven ska göra själv, medan den forskning som finns pekar tydlig på behovet av en lärare som hjälper och vägleder eleven att tänka vidare, som utmanar eleven i det matematiska tänkandet, säger Per Kornhall.

Under de senaste åren har också matematiklärarens uppdrag allt mer blivit att administrera elevernas kunskapsinhämtning. Det vill Andreas Ryve och Per Kornhall ändra på.

– Matematikundervisning handlar om att tänka, utmana varandra och resonera. Vi måste få en annan syn på vad matematikundervisning är. Vi måste få bättre lärarutbildningar, bättre läromedel som stöttar lärare och elever att engagera sig i en annan typ av matematikundervisning där kreativitet, tänkande och begreppsförståelse är centralt, säger Andreas Ryve.

Organisation som ger stöd

– Ska lärare ha en möjlighet att utveckla sin undervisning krävs det ett system, en organisation, som ger lärarna möjlighet att träffas och prata om hur de undervisar och varför de undervisar

som de gör. De måste få verktyg för att kunna undervisa annorlunda än man gör i dag och kunna följa upp och se att det får effekt, säger Per Kornhall.

– Vi behöver undervisa på ett annorlunda sätt än vi gör i dag. Men hur skapar vi det? Jo, då måste lärarna tänka annorlunda kring sin undervisning och pröva annorlunda sätt. Men det kräver en organisation som hanterar detta. Och det tar tid, säger Andreas Ryve, som själv arbetat med projektet ”Räkna med Västerås”, ett långsiktigt forskningsbaserat projekt med syfte att förbättra klassrumsundervisningen i matematik i Västerås stads grundskolor.

En viktig del i utvecklingen av undervisningen är det kollegiala lärandet.

– Vi vet att klassrumsundervisningen är det viktigaste för att eleverna ska få bra matematik-kunskaper. Det ska vara fokus på bra diskussioner med tydlig inriktning på hur vi förbättrar vi undervisningen, hur vi utmanar eleverna i matematik, och hur jag som lärare kan utmana, förklara och sätta igång bra diskussioner i klassrummet, säger Andreas Ryve.

– Där kollegor tar ansvar för att göra sin undervisning bättre får vi också en profession, en yrkeskår som är stolta att gå till jobbet på morgonen, säger Per Kornhall.

En annan viktig pusselbit för en förnyad undervisning är lärarutbildningen.

– Lärarutbildningen behöver en mycket tydligare inriktning på hur man planerar och genomför undervisning – konkret. Hur ska jag planera en lektion? Vad är en lektionsplan? Hur ska jag starta upp en lektion? Hur ska jag sätta ihop grupper som kan arbeta bra? Vilken typ av frågor ska jag ställa när grupper har kört fast? Hur ska jag som lärare förklara matematiskt innehåll? Helt enkelt en lärarutbildning som utvecklar både kunskaper och introducerar bra stöd för lärare att agera och tänka i och kring sin klassrumsundervisning, säger Andreas Ryve.